

MARIE COSTA

PRESENTA 'DONES
REBELS, DONES
ALLIBERADES' (EUMO)**"LA VIOLÈNCIA MASCLISTA ESTÀ PER TOT ARREU I MOLTS COPS NO EN SOM CONSCIENTS"**

Aquesta jove professora de l'Universitat Sorbonne Nouvelle va néixer a Sant Etienne, a França, el 1977. S'ha especialitzat en l'estudi de la vida privada de les dones i dels conflictes matrimonials a l'època moderna a Catalunya. En l'assaig que publica a Eumo Editorial, a partir d'una tasca ingent de documentació, desmunta tòpics sobre la història de les dones i les seves relacions amb els homes. "Moltes van aconseguir alliberar-se, a cop de coratge i amb suport familiar i institucional".

**"Al segle XIX
algunes dones
ja denunciaven
la impotència
sexual del
marit"**

FOTO: Eumo Editorial

ROSA PEROY

@RPeroy

Lleida

A partir de la descripció dels conflictes matrimonials i divorcis, Marie Costa reconstrueix un fragment de la nostra història privada i desmunta falses creences sobre els drets i la vida quotidiana de les dones, posant de relleu com el matrimoni s'allunyava considerablement de la visió plasmada en textos morals i jurídics.

P. Vostè descriu els conflictes matrimonials dels segles XVIII i XIX a Catalunya. Per què aquest període de temps?

R. Per ser més exacta, el període estudiat se centra a finals del XVIII i en la primera meitat del XIX. És un període important ja que molts canvis s'estan produint a la societat catalana. Assistim a un canvi en les relacions de gènere i, fins i tot, en les relacions de poder. En aquella època, els conflictes matrimonials se solucionen de dues maneres: amb el divorci informal—reclusió en un establiment caritatiu o carcerari com l'Hospici de Barcelona, les fugides, els abandonaments, els amistançaments o matrimoni informal o, fins i tot, les bigàmies. Si bé resulta difícil de quantificar el divorci informal, apareix de manera constant en els processos de divorci portats davant del Tribunal Eclesiàstic i en tractats com aquell del bisbe Valladares. En els Avisos que sobre el modo con que deben

conducirse con los divorciados, era conscient d'aquesta pràctica i es lamentava que alguns casats "viven separados muchos años y quizá perpetuamente". Per altra banda, el divorci formal, és a dir el divorci legalitzat pel Tribunal Eclesiàstic. Però s'ha de matisar el terme *divorci*. Si bé s'utilitza de manera freqüent en els documents, el divorci no correspon a la separació tal com l'entendem avui en dia, és a dir sense la dissolució matrimonial i la impossibilitat a tornar a casar-se.

P. Eren iniciativa de les dones, els formals?

R. La majoria, al voltant d'un 70%. Per tant es tracta d'un fenomen femení a diferència d'Anglaterra en la mateixa època. Si bé existia la llei de divorci a Anglaterra, entre 1670 i 1857, només quatre divorcis—sobre un total de 325— foren empresos per dones. A més, contràriament a Anglaterra, els divorcis abundaven més en les classes baixes. A Catalunya, el període és molt favorable als divorcis, sobretot a la ciutat de Barcelona, que està en plena transformació econòmica. Hi ha una correlació evident entre les possibilitats del mercat laboral i els divorcis i podem afirmar que els divorcis eren més urbans que rurals.

P. Per què les dones va ser majoritàries?

R. Hi ha diversos factors a tenir en compte: la Il·lustració aporta idees noves respecte a l'educació i a la importància del treball femení a la societat. A més, la liberalització de l'accés al treball—diverses cèdules de finals del

**L'estudi està centrat
entre els segles
XVIII i XIX,
moment de canvis a
Catalunya**

**Amics i familiars
sostenien sovint
anímicament i
econòmicament les
divorciades**

segle XVIII autoritzaven les dones a treballar, això sí respectant les tasques *pròpies del seu sexe*— permetien les dones obrir un taller o una botiga i les vídues tenien dret a continuar amb el seu negoci i casar-se amb un home que no fos del mateix ofici. Les dones no eren reduïdes a l'àmbit estrictament domèstic. Durant el seu cicle de vida, podien exercir diversos tipus de feina: filaneres, criades, rentadores, modistes, etc. Per tant, la realitat posa en qüestió el teòric model salarial i la teòrica divisió sexuals. Les guerres—Guerra de la Convenció i Guerra del Francès— contribuïen als canvis. Durant els períodes bèl·lics algunes dones van aprofitar per deslligar-se dels seus marits— a vegades amb la complicitat dels invasors— i anar a viure amb els seus amants. El marc jurídic ajudava econòmicament els pobres de solemnitat a iniciar un plet, permetia a les dones recuperar el seu dot i obligava els marits a pagar-los una pensió alimentària.

P. Disposaven, sembla, d'un entorn que les aixoplugava.

R. Cert. Les xarxes de solidaritat entorn a les implicades. Amics i familiars que sostenien moralment i econòmicament les divorciades. Per altra banda, un control limitat de les autoritats pel que fa a les bigàmies, els amistançaments o els concubinats i una major tolerància envers els divorcis, tant per part de la societat com per part de les autoritats eclesiàstiques.

P. Desmunta tòpics: la dona no es queda a ca-

sa tan sovint com sembla i gosa denunciar situacions injustes.

R. Sí, amb aquest llibre pretenc desmuntar diversos tòpics referents a la Història de les dones i les seves relacions amb els homes, donar una versió menys victimista i negativa de les dones. Si és cert que algunes van patir la subordinació dels marits, d'altres es van rebel·lar contra ells i es van alliberar, amb els mitjans que tenien al seu abast. Aquest llibre té com a finalitat distanciar-se de la teoria marcada pels textos moralistes i jurídics, que limitaven de manera considerable els drets de les dones perquè una cosa és la teoria i l'altra, és la pràctica. Els plets de divorcis donen moltes pistes sobre la vida quotidiana de les parelles en aquella època. Una d'elles és la participació activa –i a vegades exclusiva– de les dones a l'economia familiar. Amb les denúncies, es posen en qüestió l'autoritat del *pater familias*. Moltes dones ja no estan disposades a suportar els maltractaments, l'ociositat o els adulteris dels seus marits i desitgen més consideració, més llibertat, més igualtat i més independència. El 1794, al desig del seu marit per viure junts, María Ignasia de Copons es negava de manera contundent. En una carta, la muller contestava: "querido esposo: recibo tu carta y en ella te digo que tu vayas siguiendo tus máximas que yo seguiré las mías".

P. Hi havia denúncies per part dels marits?

Sí, i ens informen també sobre la sexualitat i la transgressió d'algunes dones en aquest sentit. Tenim constància de dones que s'escapen per reunir-se amb els seus amants. Per exemple, el 1829, Cecília Anrich va viure setze anys "en estado de casados" amb Lorenzo Solernou i va tenir sis fills amb ell. Tanmateix, el més sorprenent són les descripcions detallades, crues i cridaneres d'algunes dones que contrasten amb les normes morals de l'Església. Algunes van gosar denunciar la impotència sexual del marit, reclamar el deute conjugal i més plaer en les relacions sexuals, com Catalina Puig el 1804: "experimentaba la exponents que teniéndola su dicho marido las más de las veces por espacio de media hora o tres quartos en acción la dexaba sumamente fatigada sin dar la satisfacción la menor, quedándola él igualmente".

P. Es donaven casos de violència?

Hi ha relats esgarrifosos i mostren el nivell de crueltat que podien tenir alguns marits fins a arribar a la indignació de les autoritats. Per exemple, el marit de Teresa Biltró va romandre deu anys a la presó i després va estar altres deu anys separat de la seva muller perquè va "quemar con la llave de la puerta las partes más secretas de su cuerpo" (1824).

P. Amb les demandes de divorci la violència masculina deixa de ser privada. Primer pas per combatre-la?

R. Sí, amb les demandes de divorci, la violència així com les altres injustícies deixen de pertànyer a l'espai privat. D'alguna manera es formalitza la violència masculina. Tanmateix, es va prendre en consideració sobretot la violència física i sexual –incloent la prostitució forçada pels marits– i poques vegades la violència verbal i psicològica. Algunes dones van silenciar els maltractaments abans

FOTO: Marie Costa

de recórrer al Tribunal Eclesiàstic. S'ha de tenir en compte que moltes parelles se separaven de manera informal per evitar fer públiques les seves disputes matrimonials i els llargs tràmits. Però d'altres, amb ajuda dels familiars o sense, es van rebel·lar amb molta valentia davant dels primers maltractaments. Fins i tot, algunes poques dones no van dubtar a utilitzar la violència contra els seus marits convertint-los en víctimes.

P. El perill de mort sembla ser el criteri per aconseguir la separació *insitu*.

R. Quan un plet s'iniciava, es procedia de manera immediata a la *separació interina* i al *segrest* de les dones. Les dones havien de ser *segrestades* en un lloc segur i apartades dels seus marits. Havien de ser protegides per una persona honesta i de bons costums. Als marits, els prohibien apropar-se de les seves dones sota pena de multa. Tot i tenir una connotació negativa, el *segrest* no significava manca de llibertat, ja que les

dones tenien dret a sortir per anar a treballar, la qual cosa fou durament criticada per molts marits.

P. La feina de documentació haurà estat indigent...

R. Una mica sí, però seria interessant fer una història més àmplia dels conflictes matrimonials per tal d'entendre el nostre present, les seves similituds i la seva evolució.

P. La violència masculina encara, per desgràcia és una xacra terrible. Què s'hauria de fer?

R. Quina pregunta més difícil de respondre! És una xacra a nivell mundial que concierneix a totes les classes socials. Com s'explica que en un país com França hi hagi més de 300.000 víctimes –223.000 dones per violència domèstica i 84.000 violacions a l'any 2014– i que cada any morin més de 120 dones? Com s'explica que a l'Estat espanyol hi hagi unes 32.000 víctimes només

en un trimestre –primer trimestre del 2016: xifres de l'*Observatorio contra la violencia doméstica y de género*? Existeixen diversos tipus de violència, unes més visibles que altres i aquest és el problema, la visibilitat dels danys ocasionats. La llei relativa a la violència de gènere promulgada pel govern de J.Luis Rodríguez Zapatero ha representat un avenç per a la societat però el seu bon funcionament depèn molt de les autoritats i dels mitjans. Per a alguns, sembla que per ser creïbles, la violència hagi de ser visible i de ser demostrada. Les violències psicològiques són les més difícils de detectar però són tan nefastes com les violències físiques perquè ataquen l'ànima i l'autoestima.

P. Cal lleis més estrictes?

R. S'hauria de vigilar millor la conducta dels homes i obligar-los a respectar l'ordre d'allunyament. Cal crear més espais per a les dones amb conflictes i ajudar-les a ser independent econòmicament i emocionalment de les seves parelles. Evidentment, la conjuntura econòmica amb la crisi no ha fet més que empitjorar les relacions de parella. La violència es un assumpte públic. S'hauria de fer més campanyes de prevenció per a sensibilitzar més la població i donar el valor a les dones per denunciar els seus agressors. S'ha de lluitar molt per aconseguir l'eradicació de la violència masculina. Està per tot arreu i a vegades ni ens adonem que existeix perquè està acceptada de manera inconscient. És allò que anomenem micromasclismes: quan una dona està fregant els plats a l'hora que el seu home està mirant el seu iPad al sofà, quan una dona està donant de menjar als seus nens en un restaurant a l'hora que l'home dina tranquil·lament o quan un home està molestant amb la seva mirada i els seus comentaris una dona que passa pel carrer, etc.

Pot ser redundant però una educació igualitària sense cap diferenciació entre nens i nenes és un dels camins per solucionar la violència (això si no es retallen els recursos per a l'educació). Els anuncis publicitaris i molts llibres proliferen l'agressivitat i el poder i ho associen als valors ideals dels nens. Els anuncis televisius encara proposen música sorollosa, veu forta i colors obscurs per a les joguines de nens a l'hora que per a les nenes, la música és dolça, hi ha molts colors –entre ells, el rosa– i l'ambient és de fades. Els nens han de ser forts i valents a l'hora que les nenes han de ser dolces i maques. Algú encara creu en el seu seu *príncep blau* –aquest terme del príncep blau sempre m'ha fet riure, a França es diu *prince charmant* que significa encantador. No pot ser al contrari...

Si bé algunes dones encara creuen en la relació de poder i pensen amb cert conformisme que els homes han de ser el cap de família, d'altres han fet l'esforç per rebel·lar-se contra la subordinació i el sentiment d'inferioritat. El moviment feminista encara té veu, però si les iniciatives com els grups masculins d'autoreflexió fossin més generalitzats –grups d'homes que reflexionen sobre la nova visió de la masculinitat i que estan a favor de la igualtat entre gèneres– podrien reduir-se considerablement les relacions de poder i la violència entre els gèneres.

Un exemple de micromasclisme és una dona fregant els plats i el marit mirant l'Ipad tranquil·lament al sofà de casa

